

Muž bez minulosti

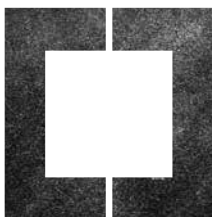
A black and white portrait of a young man, likely a soldier, wearing a military uniform with a high collar and buttons. He has short, dark hair and is looking slightly to the left.

MAGNETKA

Otisky jednotlivých prstů							
Ukazováček	Prostředník	Prsteník	Malík	Palec	Ukazováček	Prostředník	Prsteník
							

EDICE

MAGNETKA

E

Aleš Česal

Muž bez minulosti

Podivuhodný příběh
Karla Nováka

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Ediční rada Edice Magnetka

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)

PhDr. Jan Koura, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)

PhDr. Miloslav Martínek, CSc.

Mgr. Jaroslav Kříž, Ph.D. (Městská knihovna Antonína Marka v Turnově)

JUDr. František Čermák

© Aleš Česal, 2024

Cover © Lukáš Tuma, 2024

Photos © Archiv autora, Archiv bezpečnostních složek,
Wikimedia Commons, 2024

Czech edition © Nakladatelství Epocha, Praha 2024

ISBN 978-80-278-0206-7 (print)

ISBN 978-80-278-1491-6 (ePub)

ISBN 978-80-278-1492-3 (mobi)

ISBN 978-80-278-1493-0 (pdf)

OBSAH

Několik slov úvodem	9
Bylo, nebylo.....	11
Malé dějiny StB.....	14
Případ mrtvého muže	16
Továrna na dezinformace	22
Tajemství edice Magnet.....	37
Zpráva o pátrání po neznámém muži.....	41
Konečně mluví!.....	55
Polská stopa.....	70
Svědectví archivů aneb Fakta, která nesedí.....	88
Psychotonové interview.....	96
Bylo, nebylo... 2	101
Jak to bylo s banderovci.....	108
Ukrajínští agenti a československé bezpečnostní orgány ..	118
Smrt s otazníkem	125
Akce Evropa – hon na agenty	127
Nacistická škola pro diverzanty	136
Mýtus neznámého muže	141
Cizinec z Babí hory?.....	147
Brouk v mraveništi.....	156
Neznámí a ztracení v dějinách	158
Je řešením autismus?	170
Co napsat závěrem.....	173
Doslov	174
Prameny a literatura.....	177
O autorovi	179

Tuto knihu připisuji Emilu Hruškovi

NĚKOLIK SLOV ÚVODEM

Přiznám se bez mučení, že jsem psaní knihy o Karlu Novákovi dlouho rozvažoval. Příběh muže, zřejmě agenta, který se objevil v polovině padesátých let na československo-polské hranici, předstíral, že je hluchoněmý a že si pamatuje ze své minulosti pouhé střípky, mi přišel poměrně známý a zpracovaný. Navíc jsem dopředu tušil, že se práce na téhle knize bude značně lišit od jiných mých literárních pokusů, pro něž jsou charakteristické výlety do historie kombinované s návštěvami míst, která se pokouším laskavému čtenáři přiblížit. Věděl jsem, že spíše než o fantazii a fabulaci půjde o trpělivost a onen „sitzfleisch“, tolik nezbytný pro pročítání archivních protokolů a dokumentů. Ale přes počáteční nechuť jsem se do psaní pustil a začal se probírat Novákovým životem, tak jak jej představovaly vybledlé stránky výsledkových protokolů, lékařských a psychiatrických posudků, svědectví jeho známých i konfidentů a donašečů.

Postupně jsem se sžíval s osudy Karla Nováka a na některé otázky jsem nacházel odpověď, alespoň si to myslím, jiné otazníky však vyvstávaly. Pokud se domníváte, že vám tato kniha odpoví na všechny záhady a bílá místa v životě N-44, jak jej označují protokoly tajné policie, pak vás hned v úvodu musím zklamat. Na některé snad ano, na jiné ne. A bojím se, že tomu tak bude již navždy, pokud se neobjeví nějaké další dokumenty a svědectví.

V každém případě jsou životní osudy Karla Nováka svědectvím o dějinách 20. století, o člověku, který se dostal do jejich soukolí a chtěl snad „jen“ přežít jejich drtivý tlak.

Při psaní této knihy mi byli nápomocní radou, inspirací i materiály a podklady dr. Emil Hruška, dr. Adam Kretschmer, dr. Luboš Šafařík, dr. Miloš Jesenský a Ing. Robert Lesniakiewicz. Tímto jim děkuji.

BYLO, NEBYLO...

V padesátých letech 20. století zadržely československé bezpečnostní orgány poblíž státní hranice s Polskem člověka, který byl hluchoněmý a trpěl ztrátou paměti a nikdy se mu nepodařilo prokázat, že byl na území republiky vysazen s diverzními či špionážními úkoly. Pro Státní bezpečnost představoval těžký oříšek, nebo spíš ořech, který se jí nikdy nepodařilo rozlousknout. Dodnes nevíme, kdo to byl, odkud přišel a co bylo jeho úkolem. A otazníky je obestřena i jeho smrt v letech osmdesátých. Na Kladně, kde bydlel, mu známí přezdívali Karel Špion a sami estébáci na něj vedli složku pod krycím označením Martan.

S příběhem muže, který je znám jako Karel Novák, jsem se poprvé setkal, když jsem v devadesátých letech pracoval jako šéfredaktor časopisu *Fantastická fakta plus*. V té době mě s tímto podivuhodným materiálem seznámil tehdy již bývalý policejní rada dr. Adam Kretschmer. Dnes dlouholetý kamarád a člověk, který měl vždycky nos na zajímavé materiály. Mnohem později jsem zhlédl normalizační detektivku *Případ mrtvého muže*, kterou natočil Dušan Klein. Film byl do kin uveden v roce 1974. Aniž bych to byl dopředu věděl, pochopil jsem, že jde o příběh Karla Nováka, byť poněkud upravený a zdramatizovaný. Znovu mi *muž bez minulosti* přešel přes cestu poměrně nedávno, když mi soukromý badatel dr. Emil Hruška zapůjčil knihu Jiřího Martina a Jindřicha Kühnela *Stará stopa*, která vyšla roku 1972 v nakladatelství Magnet (ve

MINISTERSTVO NÁRODNEJ BEZPEČNOSTI

V 1541 MV

PRÍSNĚ TAJNĚ

ZRUŠEN STUPEN
UTAJENÍ

28.11.1990

Osobný spis
štátno-bezpečnostného vyšetrovania
proti Novák Ladislav

REHABILITOVANÉ

Č. B/V. * 10328

Číslo mapy:

MINISTERSTVO VNITRA
SPRÁVA VYŠETROVÁNÍ
(odborní soudci MV)

Registrační číslo: 33
12. XI. 1955

Registrace provedena dne: 12. XI. 1955

Podpis: Novák

Podpis: Novák

V 1541 MV

Vyšetřovací spis Karla Nováka.

stejnou dobu se objevuje v Československé televizi i stejnojmenný dokumentární pořad). Kniha je svým způsobem základem scénáře filmu *Případ mrtvého muže*.

Příběh Karla Nováka vzbudil novou vlnu zájmu po listopadu 1989, kdy se otevřely archivy bezpečnostních složek i pro soukromé badatele a bylo možno získat z nich nové informace. V této souvislosti se vyrojila celá řada spekulací méně i více fantastických. Z neobvyklého špionážního případu se rázem stala obvyklá záhada: génius obdařený paranormálními schopnostmi, člověk z budoucnosti nebo jiné dimenze a tak podobně. Podrobněji si tuto novodobou mytologii rozebereme v závěrečné kapitole.

Osobně si ale myslím, že příběh muže, nebo alespoň jeho část, kterého z archivních materiálů známe jako Karla Nováka, je přitažlivý sám o sobě i bez fantastických nánosů. A neméně zajímavé jsou i historické a politické kulisy, v nichž se odehrává. Vydejme se tedy po jeho stopách a na základě dokumentů čtème tenhle zvláštní příběh. Když píší tato slova, tedy ve chvíli, kdy ještě nevím, jak to s knihou dopadne, mám pocit, že stojím na prahu dobrodružství, jehož podstata může být nakonec docela jinde než v tom, kdo to byl Karel Novák. Ale to už je u příběhů spojených s činnostmi tajných služeb takřka tradice.

MALÉ DĚJINY StB

Dříve než se pustíme do příběhu Karla Nováka, bude dobré si alespoň ve stručnosti představit dalšího důležitého aktéra, vlastně aktérku – Státní bezpečnost, o níž bude na stránkách této knihy řeč docela často.

Možná že jste netušili, že poprvé se Státní bezpečnost v českých dějinách objevuje už 1. ledna 1938. Šlo o zpravodajské oddělení Policejního ředitelství v Praze, které fungovalo jen jeden rok a je zřejmé, že s StB vzniklou po druhé světové válce neměla ta předválečná vůbec nic společného.

K původním úkolům poválečné StB patřilo jak vyšetřování a stíhání protistátních činů v oblasti politické a hospodářské kriminality, tak ochrana státních činitelů a působila i ve věcech pasových a cizineckých. Samotná zpravodajská činnost přináležela do kompetence Zemského odboru bezpečnosti, který byl plně v rukách KSČ.

Po únoru 1948 je na Ministerstvu vnitra zřízeno Veličtelství StB a vznikají okresní a krajské útvary StB. I když šlo oficiálně o jednu ze složek Sboru národní bezpečnosti (SNB), skutečnost byla naprosto jiná. Šlo víceméně o takový stát ve státě, úzce propojený s vládou stranou. Jak uvádí historik Karel Kaplan v knize *Protistátní bezpečnost*, StB byla vyňata z pravomoci vlády a byla přímo řízena komunistickým vedením. Stranické orgány (či spíše jen určití funkcionáři) rozhodovaly takřka o všem, co se jí týkalo. Od personálních záležitostí, početních stavů až po obsazování

vedoucích funkcí. Prakticky neexistovaly kontrolní mechanismy.

Činnost StB můžeme rozdělit do několika okruhů:

Rozvědka. Politická, hospodářská a vědecko-technická zahraniční špionáž, ale také dezinformační a diskreditační činnost.

Kontrarozvědka. Akce proti vnějšímu nepříteli, tedy proti činnosti zahraničních rozvědek a jejich spolupracovníků na území ČSSR. Akce proti vnitřnímu nepříteli, tedy nepřátelům komunistického zřízení. Ekonomická kontrarozvědka chrání cí státní tajemství.

Vojenská kontrarozvědka.

Ochrana stranických a státních činitelů.

Sledování osob.

Zpravodajská technika.

Útvary pasů a víz.

Útvary vyšetřování StB.

Útvary kádrové a školicí, útvary výpočetní techniky.

Statisticko-evidenční útvary spravující operativní archivy.

Odhaduje se, že v době svého zániku (rozkaz federálního ministra vnitra Richarda Sachera z 15. února 1990) pracovalo v StB 11 tisíc osob.

PŘÍPAD MRTVÉHO MUŽE

V tuto chvíli záměrně poruším časovou posloupnost a začnu filmem o Karlu Novákovi (resp. Karlu Neumannovi), který je z pohledu našeho zkoumání nejméně přesný, ale zase na druhou stranu, jak to jen říci, dotahuje podezření a domněnky vyšetřovatelů k závěrům, o nichž sice byli pevně přesvědčeni, ale pro něž neměli žádné přímé důkazy.

Z oficiálního textu distributora filmu se dozvíme, že děj snímku začíná v roce 1955, kdy zadržený agent předstírá ztrátu paměti, řeči i sluchu. S vyšetřovateli komunikuje pouze prostřednictvím písemných sdělení. Prozrazuje, že se jmenuje Karel Novák a narodil se v Radhošti.

Snímek režíroval Dušan Klein (1939–2022), který v sedmdesátých letech realizoval celou řadu kriminálních filmů. Na rozdíl od jiných detektivek z tohoto období – *Jeden z nich je vrah* (1970), *Zatykač na královnu* (1973) nebo *Sázka na třináctku* (1977) – je *Případ mrtvého muže* (1974)

Dušan Klein. Režisér filmu
Případ mrtvého muže.

výjimečný tým, že se odehrává v padesátých letech, reflektuje témata té nejtužší studené války a je inspirován skutečnými událostmi.

Filmová kriminálka začíná, jak se sluší a patří, pořádně dramaticky. Státní hranice překoná pomocí balonu agent. Svou spojku na našem území, řidiče nákladního vozu, zastřelí a jeho tělo zasype kamením z korby nákladáku. Takřka souběžně je zadržen hluchoněmý muž, který na lístek napíše své jméno – Karel Novák. Lékaři je důkladně vyšetřeni, ale bez jednoznačného výsledku. Buď je skutečně hluchoněmý a trpí ztrátou paměti – amnézií, nebo dovede dokonale, až geniálně předstírat své postižení. Posléze je propuštěn z lékařské péče a nastoupí, bedlivě sledován Státní bezpečností, do práce v pískovně. Při nehodě ho srazí špatně zabrzděný nákladní automobil a díky utrpenému šoku se Novákovi vrátí řeč i sluch. Paměť ovšem jen zlomkovitě! Kupříkladu si vzpomene, že se narodil v Radhošti.

Státní bezpečnost, která neustává pátrat po Novákovu původu, zjistí, že v Radhošti nikdy nežil. Jeho dokonalá znalost polštiny vyšetřovatele přivede na nápad uveřejnit v polských novinách Novákovu fotografii s výzvou, aby se ozvali ti, kdo ho na ní poznali, a pomohli jej identifikovat. Ozve se paní

Plakát k filmu režiséra Dušana Kleina Případ mrtvého muže, který byl inspirován osudy Karla Nováka.

Sosnowská, která se domnívá, že jde o jejího ztraceného syna Florka. Ten byl za války uvězněn v koncentračním táboře Osvětim. Aby se dostal z nacistického pekla, nechal se naverbovat k banderovcům. Novák však při konfrontaci v ženě svou matku nepoznává. Mezitím Nováka zkontaktuje Rakušan Corona, asistent švýcarské artistky vystupující v Karlových Varech a Novákův řídicí důstojník. Konspirační schůzka se uskuteční v jídelním vlaku jedoucím do Karlových Varů. Caronu i Nováka překvapí agenti Státní bezpečnosti. Novák z vlaku vyskočí a zastřelí se.

Až na ten dramatický konec je film poměrně přesným líčením Novákových/Neumannových osudů. Novák se však nikdy prokazatelně se svou spojkou nesešel, spíš to vypadá, že on sám měl být rezidentem, nebylo prokázáno (byť si to StB myslela), že byl banderovec, nebyla prokázána spojitost mezi Florkem Sosnowskim, vězněm z Osvětimi, a Karlem Novákem, a Novák se ve skutečnosti nezastřelil.

Film byl herecky poměrně dobře obsazen. V roli vyšetřovatele se objevil Jaroslav Moučka (1923–2009). Hořkou pikantií je, že o dva roky starší Moučkův bratr Milan skutečně působil v padesátých letech jako vyšetřovatel StB v Praze na Ruzyni. Bratři prý kvůli tomu spolu nemluvili. Samotný Jaroslav Moučka vystoupil v roce 1968 z KSČ, ale roku 1977 se vrátil. Odměnou mu bylo množství rolí v tehdejších normalizačních filmech a seriálech. Za všechny jmenujme roli okresního tajemníka Pláteníka v *Okrese na severu*, za niž dostal cenu Klementa Gottwalda. Jak dosvědčuje film *Případ mrtvého muže*, spolupráci na poli filmové propagandy se nevyhýbal ani před rokem 1977.

Kariéra Milana Moučky (1922–2009), původem truhlářského dělníka, začala bezprostředně v květnu 1945, kdy se přihlásil do řad tehdy vznikající Státní bezpečnosti.

Herec Jaroslav Moučka ztvárnil ve filmu Případ mrtvého muže hlavního vyšetřovatele StB. Paradoxně Moučkův bratr Milan působil v padesátých letech 20. století skutečně jako obávaný vyšetřovatel StB.

V roce 1949 jej už nacházíme ve funkci krajského velitele StB v Uherském Hradišti. Ještě na podzim téhož roku se stává náčelníkem jedné ze dvou skupin StB, které připravovaly politické monstrprocesy. Moučkova skupina připravovala proces s Miladou Horákovou (1901–1950). Koncem padesátých let byl Milan Moučka od policie propuštěn a pracoval jako šéf zahraničních vztahů v pražských Závodech průmyslové automatizace. Za nelidské metody a mučení používané při výsleších dostal na počátku šedesátých let stranickou důtku. Jeho spis si osobně vyžádal i tehdejší ministr vnitra Lubomír Štrougal (1924–2023).

Český herec Bohumil Šmída představoval ve filmu *Případ mrtvého muže Hanse Caronu, agenta a Novákovu spojku s centrálou*.

Roli agenta Hanse Carony, Novákovy spojky a řídícího důstojníka, si zahrál Bohumil Šmída (1914–1989) výrazný herec a filmový pracovník.

Nedostudovaný právník (ve studiích nemohl pokračovat kvůli uzavření vysokých škol nacisty) pracoval ve filmovém průmyslu už za okupace. V padesátých letech stál v čele Barrandova. Filmoví fanoušci si jej zcela jistě pamatují z rolí kriminálního Pacínka z filmů režiséra Jaroslava Macha (1921–1972) *Nahá pastýřka* (1966) a *Rakev ve snu viděti* (1968). Jako produkční se podílel i na vzniku dvou vynikajících (tzv. trezorových)

filmů *Ostře sledované vlaky* (1967) a *Všichni dobří rodáci* (1968). A protože je tato kniha tak trochu i o StB, neodpusť jsem si malou Šmíдовu lustraci. A co myslíte? Krycí jméno Jan. Spolupracovník státní bezpečnosti od 27. července 1956. Ale svět zkrátka není černobílý. Možná se nám ve Šmíдовě případě rýsuje další životní drama. Byl snad StB vydírán? A proč? První, co mě napadá, je jeho činnost za okupace. Ale v tuto chvíli jde jen o domněnku, okamžitý nápad, možná krátké spojení. Třeba se k „Pacínkovi“ ještě někdy vrátím.

A konečně roli hlavního představitele Karla Nováka si stříhnul slovenský herec Július Vašek (1926–2009). Jeho filmo-

grafie je poměrně bohatá. Poprvé si zahrál ve filmu *Drevená dedina* (1954) a patřil většinou do škatulky herců objevujících se v záporných rolích. Letmou lustrací pro potřebu této knihy jak v českých svazcích StB, tak i slovenské ŠtB mohu označit za negativní.

Nepovažuji se za filmového kritika a o tento film jsem se zajímal spíše z hlediska tématu, které umělecky zpracovává. A podle mého názoru jde o typický normalizační snímek, kde se výjimečně neřeší výroba radiátorů nebo nedostatky automatických praček, ale zajímavá zápleтка.

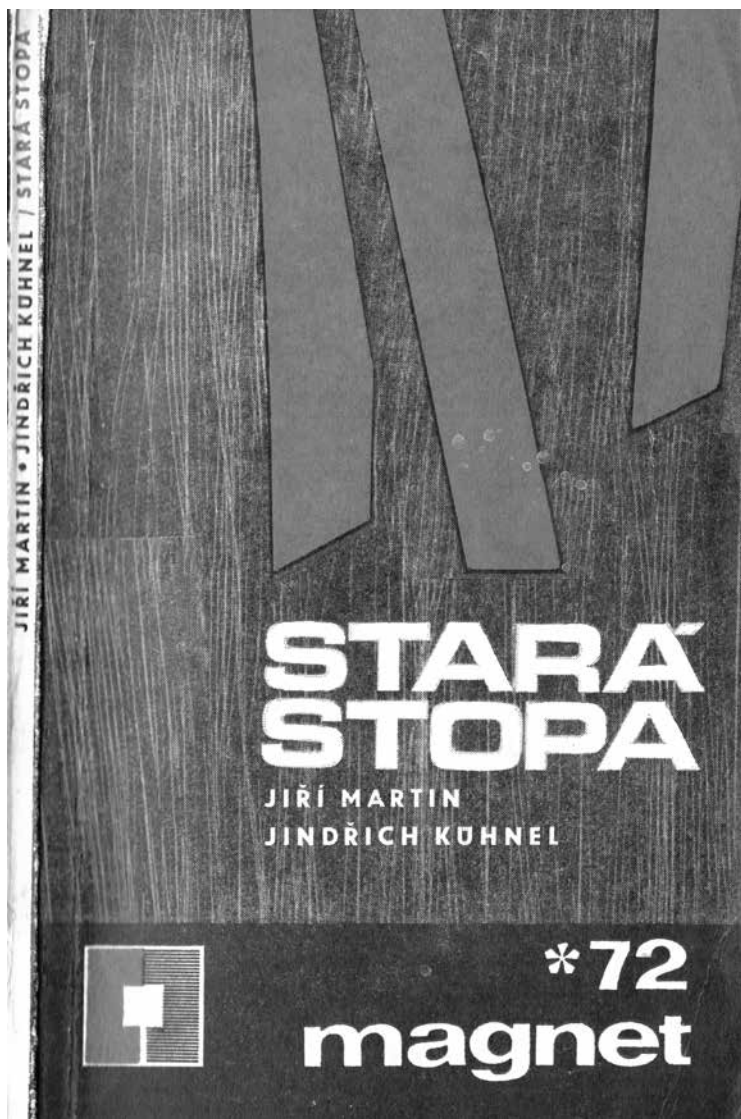
Kvalitní autorské zázemí filmu i špičkové herecké obsazení naznačuje, že film, o kterém se bavíme, byl pro tehdejší stranické a státní orgány určitou prioritou. Kromě vynikajícího režiséra Dušana Kleina je pod scénářem podepsán ještě Václav Šašek (1933–2023) a Jindřich Kühnel. Scenárista, dramaturg a především filmový a televizní profesionál Václav Šašek se podílel na celé řadě úspěšných filmových i televizních snímků. Stejně jako Klein profesionál. Jiná situace je s Jindřichem Kühnelem.

TOVÁRNA NA DEZINFORMACE

Kniha *Stará stopa* Jiřího Martina a Jindřicha Kühnela vyšla ve vydavatelství Magnet v Praze v roce 1972. Knižní řada Magnet je jistě známá především starší generaci. V paperbackovém vydání vycházely detektivky, které se daly koupit v trafice, tedy na novinových stáncích. Detektivky? Některé z titulů jsou samozřejmě čistými kriminálními kauzami, jiné jsou však případy, které vycházejí z materiálů komunistických tajných služeb a z nějakého důvodu bylo rozhodnuto o jejich zveřejnění. Jsou to asi takové detektivky jako *Třicet případů majora Zemana*. Proti tomuto seriálu vůbec nic nemám, jsem jeho fanouškem a znám ho, myslím, více než detailně. Slyším-li však, že šlo jen o kvalitně natočené kriminálky, musím se ohradit. Pokud je v celém seriálu pět příběhů bez politického akcentu, pak je to mnoho. Brilantně natočená dezinformace, to ano.

A podobné je to i s touhle ediční řadou Magnet. Na jedné straně čistá propaganda a na druhé straně možná provokace protivníka, součást aktivních opatření naší kontrarozvědky a jedna z mála příležitostí, jak v tehdejší době nahlédnout pod pokličku StB, a sem tam nějaká skutečná detektivka. Nezřídka se podkladem pro řadu dílů tohoto seriálu staly skutečné kriminální případy, které byly v normalizačním prostředí náležitě politicky okořeněny, byť ten původní zločin měl s politikou pramálo společného.

Snad nebude na škodu, dříve než budeme pokračovat v pátrání po osudech Karla Nováka, když si na tomto místě

Obálka knihy *Stará stopa*, která vyšla v roce 1972 v rámci aktivního opatření StB v populární edici Magnet.

objasníme část fungování tehdejšího systému navázaného na dezinformace cíleně vyráběné Státní bezpečností jako tzv. aktivní opatření. Přispěje to k objasnění celkového obrazu, do nějž patří jak film *Případ mrtvého muže*, tak i kniha *Stará stopa*. Ne všechno je tím, čím se zdá být na první pohled. Zároveň se nám tyto informace o dezinformacích budou hodit v té části knihy, v níž budeme přemýšlet nad tím, proč byl příběh Karla Nováka oživen StB na počátku sedmdesátých let. Jedna z důležitých otázek, které případ N-44 vyvolává.

Knihy v edici Magnet začaly vycházet v roce 1965 a vydával je Svaz protifašistických bojovníků. Objevují se v ní poměrně zajímavé tituly z oblasti literatury faktu, které reflektovaly především období druhé světové války. Edici brzy převzalo pod svou taktovku Ministerstvo národní obrany spolu s Ministerstvem vnitra a Svazem pro spolupráci s armádou (SVAZARM). Šlo o jedinou sešitovou edici, která se specializovala na historii a literaturu faktu. Ovšem již o rok později, tedy v roce 1966, se ediční plán začíná díky šéfredaktorovi téhle knižní řady poněkud odchylovat od původního záměru. Jiří Hořec prosazuje vydání špionážní detektivky *Temný souboj* Petera Cheyneyho a v roce 1970 mají čeští čtenáři možnost seznámit se s knihou *Zlatý fantom*, což nebylo nic jiného než *Goldfinger* Iana Fleminga, tedy trochu zkrácená, ale nefalšovaná bondovka. Mantinely válečného i špionážního příběhu pak překračuje titul *Zlato pro dva slavíky* (1968), vyprávění o Evě Pilarové a Waldemaru Matuškově. V období pražského jara a rozvolnění cenzury je dokonce připravován příběh nevyjasněné smrti Jana Masaryka (1886–1948). V rámci normalizačních čistek je však Jiří Hořec odvolán a edice nabírá zcela jiný směr.

Sice se v ní objevují i kvalitní detektivní příběhy, řemeslně dobře napsané kriminálky o hospodářské kriminalitě, drogách,

vandalismu, pašování, včetně literárně zpracovaných skutečných kriminálních případů, ale Magnet se zároveň vrací ke svému původnímu zaměření, tedy k druhé světové válce a zejména a k historii Rudé armády a východní fronty. Zaměřuje se však i na ideologickou diverzi emigrantských skupin řízených především rádiem Svobodná Evropa a činnost československé rozvědky a kontrarozvědky.

V edici se v knižní podobě objevují i některé příběhy ze seriálu *Třicet případů majora Zemana*: Vladimír Fiala, *Smrt u jezera*; Petr Zikmund, *Vrah přijde do kina*; Oldřich Železný, *Vyznavači ohně*. Další z příběhů vycházejí i v jiných nakladatelstvích (Jiří Procházka, *Lišky mění srst aneb 4x major Zeman*, Československý spisovatel 1988).

Výstižnou charakteristiku většiny „magnetkových“ kriminálék nacházíme v *Dějínách české literatury 1945–1989*:

„Hlavním hrdinou byl kolektiv kriminalistů uspořádaný podle služební hierarchie. Zločin pak mívá ideologický rozměr, leckdy šlo o protistátní komplot. Pachatelé se typicky

V rámci edice Magnet se objevilo i několik knih, které vycházely z filmových scénářů k populárnímu seriálu *Třicet případů majora Zemana*. I epizody tohoto seriálu byly inspirovány skutečnými kriminálními případy.

rekrutovali z vyšších sociálních vrstev. Šlo o potomky někdejší buržoazie a o soudobé „podnikatele“ tyjící z šedé ekonomiky, jakož i o umělce a intelektuály.“ A dále: „Vyšetřující příslušníci Veřejné bezpečnosti přitom postrádají pečlivější psychologickou charakteristiku, přičemž autoři textů nejsou schopni vytvořit funkční týmy.“¹

Inu, šlo o takový komunistický rodokaps (ROMány DO KAPSy prominou). O vývoji a obsahu této edice se můžeme dočíst v dobře a čtivě zpracovaných *Dějínách české detektivky* Michala Jareše a Pavla Mandyse. Nás však přece jenom bude více zajímat ideologicky špionážní pozadí knižních sešitků, které vycházely v desetitisícových nákladech.

Produkce vydavatelství Magnet byla z valné části pod asistencí StB. Pro lepší pochopení fungování tohoto systému všem čtenářům doporučuji cyklus České televize *Třicet návratů*. Seriál dokumentů, který vznikl v roce 1999, měl za cíl konfrontovat pravdu a fikci ve známém a dosud populárním seriálu *Třicet případů majora Zemana* (1974–1979). Téma, které velmi úzce souvisí s tím, čemu se právě věnujeme. I tento seriál vychází ze skutečných událostí, ale jednotlivé příběhy – případy jsou autentické pouze vnějškově. Podstata je zhusta upravená, aby odpovídala politické atmosféře poloviny sedmdesátých let. Jde o dezinformaci v nejčistším významovém slova smyslu. Seriál *Třicet návratů* vznikl jako reakce na neutuchající zájem a popularitu *Majora Zemana*. Česká televize jako veřejnoprávní médium (a tedy hlasatel pravdy a objektivita ze zákona) tímto způsobem reagovala na uvedení *Třiceti případů majora Zemana* na obrazovkách komerčních televizí a na vydání tohoto seriálu v kompletu DVD. A snad

¹⁾ JANOUŠEK, Pavel a kol., *Dějiny české literatury 1945–1989*, IV., Praha 2008.

se chtěla i na tomto úspěšném „návratu“ přiživit. Seriózně. Obnovená premiéra seriálu v České televizi probíhala tak, že byl promítnut jeden z dílů *Majora Zemana*, pak následoval dokument a tuším, že ještě beseda. Abych se přiznal, besedy si moc nepamatuji, ale dokumenty hodnotím s odstupem času velmi pozitivně. A jsou zajímavé i po dvaceti letech. Na jejich tvorbě se podílela řada odborníků i publicistů. Jádro tvořili archiváři a historikové z ÚDV (Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu) i očití svědci probíraných událostí. Pro zájemce o moderní dějiny stojí za zhlédnutí celý cyklus. Na druhou stranu se však cyklus často nezabývá, bohužel, skutečným historickým pozadím jednotlivých epizod, jako spíš celkovou společenskou atmosférou. Nás ovšem bude zajímat díl *Vynález pravdy*, který měl reflektovat dvacáté sedmé pokračování *Majora Zemana*, díl s názvem *Rukojmí z Bella Vista*, špionážní snímek z Jižní Ameriky (natáčený na Kubě). Rudolf Jelínek (major Hradec) jako jakýsi komunistický James Bond překazí sabotáž důlních lokomotiv na zaoceánské lodi *Morava* směřující do Chile. Do toho se zamíchají bývalí nacisté, snažící se získat tučné švýcarské konto, jehož číslo kdesi v Československu uschovali na samém konci války ustupující esesáci. A k tomu hysterická Helga Čočková (Sachlová). Prostě komunistická *bondovka*, jak má být. Děj tohoto dílu *Majora Zemana* sice dokument k němu vyrobený nereflektuje ani vzdáleně, ale je zajímavou sondou do mechanismu dezinformací vytvářených a používaných Státní bezpečností.

Jak v uvedeném dokumentu říká novinář, publicista a dnes mediální analytik Milan Kruml: „Dezinformace je jednou z nejstarších podob psychologické války. Ale nejpropracovanější podobu získala v první polovině tohoto století [myšleno

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Muž bez minulosti.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.